

SIYASAL İSLÂM TARTIŞMALARINA BAZI İTİRAZLAR

SADIK GÜNEŞ

Eli kalem tutan bir okuyucu olarak hazırlık çalışmalarından haberdar olduğum *Sözleşme* Dergisini merakla beklediğimi ve ilk sayısını da çıkar çıkmaz büyük bir heyecanla neredeyse satır satır okuduğumu hemen belirtmek isterim. Yine belirtmek isterim ki *Sözleşme*'nin yayın hayatına girmesiyle benim gibi gazeteden ve televizyondan çok da umutvar olmayan okuyucu kesime, baskıcı, dayatmacı, jakoben ve nobran olmayan; uzlaşmaya, bütünleşmeye, yakınlaşmaya, anlaşmaya kısacası esenliğe doğru yeni bir düşünce zeminine kavuşmuş bulunuyor. Yayın kadrosu, biçimi ve sunumuyla takdire şayan olan *Sözleşme*'ye uzun ömürler dileriz.

Gelelim bu yazımın yazılma nedenine. Bunun bir kritik (isterseniz eleştiri veya tenkid diyebilirsiniz) olduğunu tahmin etmişsinizdir. Ne var ki bu kritiğin konusu *Sözleşme*'nin kendisi değil; birinci sayısına kapak konusu olarak aldığı 'Siyasal İslâm'dır. Doğrusu bu konuyla ilgili yaklaşık on makalenin Siyasal İslâmı çeşitli boyutlarıyla açıklığa kavuşturduğu da inkâr edilemez. Ama Siyasal İslâm kavramının hem kendisi ve hem de *Sözleşme* 'de yer aldığı biçimiyle tartışılma biçimi hakkında bazı itirazlarımız vardır.

Bu itirazlarımızı üç ayrı bölümde ele almak maksadımızı ve meramımızı daha açık bir şekilde belirtmemize yardımcı olacaktır.

1. 'Siyasal İslâm' kavramsallaştırması İslâmi düşünce ve terminolojiye ait olmayıp; verili düzen içinde ayrık ve tehlikeli bir sapma olarak kabul edilen 'öteki' nin bertaraf edilmesine matuf tanımlama ve çözümleme çabalarının ürünüdür.

2. Günümüzde dünyanın dört bir yanında gözlenen İslâmi uyanışı uyandırma girişimleri hem temel dini referansları görmezlikten gelmekte ve hem de dini yönelişlerin sosyolojik dinamiklerini dışlamakta. Böylece İslâmı bilmeden müslümanları tanımlamanın komik spekülasyonlara elvermekten başka sonuçlar doğurmadığını hepimiz gözlüyoruz.

3. 'Ontolojik bir ahit' olma iddiasındaki *Sözleşme*'nin siyasal İslâm gibi zaten manipülatif olan bir konu hakkında muhalif görüşlere yer verme konusunda gösterdiği toleransı en azından demokratik bulmuyorum. İslâmi kesim-

lerin ülkenin enformasyon ağında sahip oldukları pay zaten deve de kulak me-sabesindeyken...

Kırıcı ve yıkıcı olmama konusundaki azami gayretle şimdi tartışmaya ge-çelim.

1- TEHLİKELİ BİR SAPMA OLARAK SİYASAL İSLÂM

Modern zamanlar genel olarak dinin ve özel olarak İslâmın siyaset arenasın-dan uzaklaştırıldığı zamanlardır. Öyle ki, bugün çok geniş oranlarda inanan-ları olan dinlerin dahi siyasal yaşama nüfuz alanları büyük ölçüde tıkanmış görünmektedir. İki bloklu dünyanın ardından halen siyasal ve toplumsal egemenliklerin aklın ve bilimin ışığında kurulduğu iddiası geçerliliğini koru-maktadır. 21. yüzyıla girerken 14. yüzyıl öncesinin Arap yarımadasında olup bitenleri esas alarak toplumu biçimlendirmeye çalışmanın akla ve bilimsel verilere aykırı olacağı düşüncesi egemen dünya anlayışının temel hükümlerinden biridir. Buna benzer pek çok nedenlerle dini eğilimlerin giderek yöne-tim anlayışını giderecek ve hatta ortadan kaldıracak bu girişimlerin engellen-mesi için her türlü mücadelenin elbirliğiyle yürütülmesi konusunda ortak ey-lem planları oluşturulmuştur. Bütün mağduriyetlerine ve onca müştereklerine rağmen bir araya gelemeyen islâm âleminin ve her biri kendi içindeki nifak hareketleriyle malûl İslâm toplumlarının yaşadığı dağınıklığın, çelişkilerin, çatışmaların önemli bir gerekçesini bu planlar oluşturmaktadır.

Gerek İslâm âleminde ve gerekse diğer toplumlarda tehlikeli bir sapma olarak görülen İslâmi uyanış zaman zaman tanımlanmaya ve analiz edilmeye çalışılmıştır. Doğaldır ki , bu tanımlama ve analiz gayretlerinin hedefi bu tür eğilimleri bertaraf etme amacı taşımaktadır. Sarıklılar, sakallılar, çarşılılar, şalvarlılar, mürteciler, gericiler, yobazlar şeklinde isimlendirilen müslümanlar zamanla bu geleneksel postulanın dışına çıkıp, çağdaş dünyanın alet edevatını kullanmaya, kurumlarını ve kavramlarını tartışmaya başlayınca artık onları biçimleri ve görünüşleri ile tanımlama imkanı kalmamıştır. Zaten müslüman-lar da geleneksel yol ve yöntemlerin ötesinde yaşanabilir ve yaşatılabilir bir İslâmi formu aramaya koyulduklarından; dahası pozitivizmin bundan sonra 'amentüleri ben yazacağım' dediği bir zamanda yeniden kendi orijinlerini keşfetmeye koyulan müslümanlar modern dünyaya diyecek bir çift lafları ol-duğunu beyan etmişlerdir.

Modern dünya da onların beşeri birikimini kıyasıya eleştiren ve hatta dünyayı yeniden kurma gibi iddialı tezlerle ortaya çıkan bu insanları radikal, fundamentalist, fanatik gibi aşırı tutucu, köktenci anlamına gelen kavram-larla tanımladılar.

Ülkemizde de bazen iyi niyetli ve yapıcı niyetlerle müslümanların ve İslâmi eğilimlerin sınıflandırıldığına tanık oluyoruz. Ancak İslâmi görüş ve düşünceleri benimsememekle birlikte bu konularda araştırma ve inceleme yapmayı kendisine uzmanlık alanı olarak seçenler de az değil. Türkiye'deki İslâmi eğilimleri tartışmak bu yazının amacını ve hacmini aşar. Ancak son 150 yıllık türbülansın önemli bir dönüm noktasının sancılarını yaşadığını hepimiz görüyoruz.

Bu evrenin kimi yazarların isabetli tespitiyle 'müslümanların müslümanlaşması' evresi olduğunu bilmem söylemeye gerek var mı? Böyle bir aşamada lehte, aleyhte yapılan tartışmalarda İslâmi kimliğin sıkı tarassuttan geçmesinin kuşkusuz önemli faydaları olacaktır. Ancak yapılan tasnifin tevhide öze zarar verdiği noktada bunların iyi niyetli ve olumlu girişimler olduğu söylenemez.

Özetle bu tasnifler egemen çevrelerin zararlı ve tehlikeli kabul ettikleri 'öteki/başkası'nı bertaraf etme strafejilerinin bir parçasıysa (ki genel kanaatimiz bu yöndedir) buna karşı bütün müslümanların asıl ve tek olan vahye göre konumlandırılması zaruretini hatırlatmak zorundayız.

İSLÂM BİLMEYEN MÜSLÜMANI TANIMLAMAK

Sosyolojik teorilerde toplumların çeşitli ölçütlere göre sınıflandırıldığına çok sık rastlarız. Siyasal bilimlerde de benzer tasnifler öngörür. Egemen-bağımlı, yöneten-yönetilen, sömüren-sömürülen, köle- efendi karşılıkları en popüler karşıtlık ilişkilerini gösterir. Bunun yanında toplumsal yaşamı çeşitli kesitleriyle ele aldığımızda eğitim, kültür, ticaret, siyaset, bilim, sanat gibi alanlarla karşılaşırız. Bununla da bitmiyor. Çağlar boyunca insanlığa yön veren fikir ve akımları sıraladığımızda kapitalizmden, komünizme, faşizmden nihilizme bir yığın 'izm'le karşılaşırız.

Şimdi 20. yüzyılın şurasında dünyanın dört bir yanındaki müslümanları veya İslâmi akımları sınırladığımızda sonu gelmez bir liste çıkar karşımıza. Ayrıca doğaldır ki niyete göre böyle bir tasnifin tartışılabileceği açıktır. Bireyin müslüman kimliği benimsemesiyle mutlak-muteber bir ideolojik/kültürel kimlik kazanması sözkonusu değildir. Daha açık bir ifadeyle uniform bir kültürel kimlik biçim almayan İslâm, kulluğun sınındığı sonsuz seçenekler karşısında insanı tevhide davet eder. Denilebilir ki her insanın hayatı ayrı olarak bu davet karşısındaki tavır alışın manzumesini oluşturur. Bu, çokluğun harmonisi ve farklılığın uyumudur. Ancak bu farklılık ve ayrılıklar birlikteliğe, beraberliğe, paylaşımına, bütünleşmeye dahası uzlaşmaya elvermiyorsa burada sorun var demektir. Bugün ne yazık ki İslâm aleminde farklılık-

ların nifak ve çatışma nedeni olarak mutâlaa edildiği görülmektedir.

Diğer taraftan Siyasal İslâm tanımlaması gibi radikal İslâm, ümmi İslâm, kitabî İslâm, popüler İslâm, folk İslâm, seçkin İslâm vs. tanımlamaların yeterli olduğunu da söylemek mümkün değildir. Yeryüzünde kendisini müslüman olarak tanımlayan insanların ideolojik, siyasal, kültürel, ekonomik anlamda pek çok kategorilere ayırmak mümkündür. Daha açık söylemek gerekirse İslâmî anlayış ve eğilimlerin mevcuk konjonktür tarafından biçim aldığı bir tarihi evreden geçiyoruz; onun için milliyetçiyim diyen müslümanla liberalim diyen müslümanı; demokratım diyenle sosyalistim diyeni; halkçiyim diyenle devletçiyim diyeni; ahlaki, kültürel, ideolojik, ekonomik ilkelere birini ön planda tutan müslümanı; sakal bırakanla bırakmayı, müzik dinleyle dinlemeyeni ayrı kategorilere ayırmak da pekala mümkün olabilir.

Bütün bu tavır alışların bir müslüman için anlamı naslara uygunluğudur. Dolayısıyla böyle bir sınıflandırmanın gereği var ise bunun ontolojik temellere yönelik olması icab eder. Özde bir ve genellenebilir ilkelere ulaşmak için herşeyden önce Kuran'a dayanmak yeterli ve zorunludur.

Böyle olunca müslümanların siyasi, kültürel, ekonomik hak ve talepler içerisinde olmasının İslâmî kaynaklarına inmek zorundayız. Yoksa kanunsal düzenlemelere ilişkin hak ve talepleri verili egemenlik ilişkilerine aykırı bularak bunları 'Siyasal İslâm' gibi sapma olarak düşünen ve bu arızı durumdan çıkış yolları arayanların durumuna düşeriz.

Herhangi bir sınıflandırmaya tabi tutulsun veya tutulmasın müslümanların bireysel ve kamusal yaşama ilişkin talepleri vardır ve hep olacaktır. İşte bu geçici bir sapma hali değil, ontolojik gerçeğin ta kendisidir. Kudret ve kerem sahibi Allah (c.c)'ın kitabı (Kuran-ı Kerim) ve peygamberi (Hz. Muhammed s.a.v) aracılığıyla İslâm'ı son ve kâmil din olarak önermesinin espirisi bir yaşam projesinin tüm inceliklerini taşıyan imana çağrıdır. Bu çağrıya icabette her ferdin tek başına ve yaşadığı toplulukla birlikte sorumlulukları vardır.

Müslümanların son zamanlarda Kuran'ı ve peygamberi anlama konusundaki gayretleri hiç de küçümsenemez.

Sorun, müslümanların niçin bir takım siyasi, kültürel, toplumsal talepleri dile getirmediği değildir. Asıl sorun müslümanların uzun bir tarihi süreç boyunca bu taleplerini askıya almasıdır. Kaldı ki modern dünyada bu tür talepleri dile getirmek için bir dine mensup olmak veya aşkın ideallere sahip olmak da gerekmiyor. Transeksüellerin dahi örgütlenip hak talep ettiği bir dünyada ezeli ve ebedi insanlık ideallerine sahip müslümanların siyasal istemleriyle bilinmesini yadırgamak sizce de çelişki arzuetmiyor mu? Demek ki sağduyulu ve dürüst araştırmacının zaten bir hayat nizamı olarak varolan İslâmın siyasal, kültürel, toplumsal taleplerini yadırgaması mümkün değildir. Şimdi

Siyasal İslâm yaftasını sloganlaştırıp müslümanları eleştirenleri ya cahil veya muhalif (inkarcı) olduklarını söylemek herhalde haksızlık olmaz. Müslümanların bu sahalardaki hal ve gidişini kritik etmek, bir bakına stratejilerini analiz etmek ise herkesten önce müslümanın görevidir. Yani önce ontolojik hakikati kabul edeceğiz, sonra bunun epistemolojik boyutunu tartışacağız. Her iki durumda temel veri olarak kitabı ve sünneti esas almak zorundayız.

3- ONTOLOJİK BİR AHİT'TE MUHALEFET VE TOLERANS

Sözleşme'nin ilk sayısında ele aldığı Siyasal İslâm tartışmasından hareketle söz-konusu kavramsallaştırmaya olan itirazımızı yukarıda özetlemeye çalıştık. Bu bölümde ise bir başka gerçeği dile getirmeye çalışacağız. O da kitle iletişimi alanında müslümanların sahip olduğu pay ve bu pay içindeki önemine inandığım *Sözleşme*'nin İslâmi oluşum (oluşum'u kanıtla kullanıyorum) sürecindeki konumuna dairdir.

İletişim bilimleri sahasında kalem oynatma cüreti gösteren bir okuyucu psikolojisiyle *Sözleşme*'den ilk bekleyeceğim şeyin temel müştereklere olan iman ve ihtimamdır. Bu ihtimamı Kuran'ı ve sünneti muteber görmeyen birilerinden elbet bekleyemem. Ayrıca bir aydın olarak derginin yayın politikasıyla ilgili manifestosuna gönülden katıldığımı belirtmek isterim, Yine burada yazan (yazıları yer alan) hiç kimseyle kişisel bir marazım olmadığı gibi büyük çoğunluğuyla gönül bağlarım vardır.

Altını çizmek istediğim acı gerçek şudur: İslâmi uyanış ve gelişmelerden rahatsız olan, müslümanların siyasal/toplumsal taleplerini tehlikeli ve bertaraf edilmesi gereken sapmalar olarak ilan eden, müslümanların önünü kesmek için gece gündüz çabalayan ve bu uğurda gözü kara çalışan o kadar çok insan var ki... Türkiye'de medya kartellerinin şuurlu İslâmi düşüncenin yollarına ördüğü barikatları sayıp dökmeye bilmem gerek var mı?

Siz kendinizi İslâmi yayın olarak tanıtmasanız bile her akşam malum televizyon kanallarında 'Türkiye'deki gerici hareketin sahip olduğu yayın organları' tek tek sayılıp dökülüyor. Üstelik müslüman çevrelerin kendi içinde titizlikle korunmaya çalıştıkları sınırları hiçe sayarak bir kalemde bu tehlikeli gidişin televizyonları, radyoları, gazeteleri, dergileri sayılıyor. Medya kartellerininki kadar uzun değil listeler: Kanal 7, STV, TGRT, Mesaj TV; Hedef Radyo, Dünya, Umut; Zaman, Yeni Şafak, Akit, Türkiye, Selam, Kadın ve Aile, Sızıntı, İktibas, Aksiyon, İzlenim, Sur, Vahdet v.s. sayıları, tirajları, sermayeleri, yazar kadroları, okuyucu/izleyici/dinleyici oranlarıyla İslâmi medya...

Herkes biliyor ki plaza'ları, media center'leri olmayan bu kuruluşları ayakta tutan güç ihlas ve samimiyettir. Esasen maddi altyapısı ve nüfuz alanı

ile kıyaslandığında muhaliflerinin yanında fazla bir önemleri yoktur.

Medya kartelleri de biliyor ki akşama kadar hakaret edip durdukları müslümanlar onların gazetelerini satın alıp okuyan, televizyonlarını izleyen insanlardır.

Ancak akıl ve vicdan sahibi her müslüman dine ve dini değerlere karşı duyarlı bir avuç yayın organı hükümetleri, kamuoyunu ve diğer toplumsal mekanizmaları etkilemek açısından muhaliflerinin çok gerisindedir.

Biraz daha kişileştirerek söylemek gerekirse bir müslüman olarak İslâma yönelik saldırı ve hakaretlerden incindiğim için tercih ettiğim yayın organında bunları görmek ve duymak istemiyorum. Çünkü arzu etmesem de tercih etmediğim kanallardan inançlarımıza yönelik küçültücü ifadeleri kulaklarımı tıkasam da duyabiliyorum.

İslami olarak ifşa edilen yayın organlarında İslâma yönelik redci (inkarcı) eleştirilerin ve küçültücü ifadelerin yer almasını müslümanlar alayhine-iletişim imkanlarından yararlanma açısından -bir adaletsizlik görüyorum.

Zira İslâmi düşünüş, yaşayış ve davranışlar karşısında yer alan önce iletişim vasıtaları ve onların firavunları kışkındıracak ihtişamlı plazaları dururken müslümanların sabır ve tevekkülle yürüttüğü mutevazi yayın organlarını sabote ederek, bunlar eliyle oluşturulan bir yudum serinliği bulandırmak haksızlık değil de nedir? Bu bizim muhalefete tahammül etmediğimiz anlamına gelmez. Sadece plazaların kapısından içeri giremeyen dindar insanların mutevazi karşılıklarla ayakta tuttıkları bu gazete ve sergilerle avunan biçarelerin suyunun bulandırılmamasıdır temennimiz. Yoksa "farklılıkları kabullenerek tanımak ve onlarla birarada yaşamının mümkün yollarını araştırmak" boyumuzun borcudur.

İslâm kavramının siyaset, ideoloji, kültür, ticaret, demokrasi, bilim, modernite v.s. ile birlikte anılmasından doğacak düşüncelerin ve edebiyatların birarada yaşama politikalarına can katacağından şüphe yok. Nasıl olur da din, bilimi, kültürü, ekonomiyi, siyaseti biçimlendirir diyenlere; dini yaşayış ve anlayışları ıslah edilmesi gereken sapmalar olarak görenlere gelince; onların SÖZLEŞME'nin de vurguladığı gibi müslümanların ontolojik ahit'lerini kavradıktan sonra İslâm hakkında daha tutarlı ve haklı ürünler verceklerine inanıyoruz. "Biz" ve "öteki" kutuplaşmasının başka türlü aşılması mümkün değildir.